

»Aramburun kyky sukeltaa kivun syövereihin on poikkeuksellinen, ja sillä voimalla tämä kirja puhuu. Poikaa luetaan ihmetyksen vallassa.»

– La Lettura / Corriere della Sera

FERNANDO

Suomentanut **POIKA** Sari Selander

ARAMBURU

WSOY

Fernando Aramburu

POIKA

SUOMENTANUT SARI SELANDER

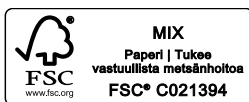

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

F I L I

Kirjallisuuden vientikeskus FILI
on tukenut tämän kirjan kääntämistä.

Suomentaja kiittää Taiteen edistämiskeskusta tuesta.

Ensimmäinen painos

Espanjankielinen alkuteos
El niño

© Fernando Aramburu, 2024
Published by agreement with Tusquets Editores, Barcelona, Spain.

Suomenkielinen laitos © Sari Selander ja WSOY 2026
Werner Söderström Osakeyhtiö
Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki
ISBN 978-951-0-51755-0

Painettu EU:ssa
Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@wsoy.fi

Kirjailijan huomautus

Lukija tulee löytämään tekstistä kymmenen katkelmaa, joissa romaani pyrkii käsitykseni mukaan kommentoimaan itse itseään. Näissä kohdissa minäkertojana on siis teksti, joka ilmaisee olevansa tietoinen siitä, että sen sisältämät sanat välittävät tarinan lukijalle. Välillä se ottaa asiakseen arvostella tai jopa moittia julkisesti kirjoittajaansa, mikä ei arvattavasti tunnu asianomaisesta kovinkaan miellyttävältä.

Pelkäsin ensin, että mainitut interventiot vaikuttaisivat ikävältä tungetteltulta, tai mitä pidän vielä epätoivottavampana, tarpeettomilta lisäyksiltä, jotka vain haittaisivat kerronnan sujuvuutta. Myöhemmin kantani kuitenkin lieveni.

Olen tietoinen siitä, että tällaisessa kerronnassa on riskinsä. Viitataan siis siihen ilmeiseen riskiin, että tämän-tyyppiset kerronnalliset ratkaisut herättävät lukijassa torjuntaa, erityisesti niissä lukuromaanien harrastajissa, jotka kammoksuvat kaikkia mahdollisia kerronnan jatkuvuuteen vaikuttavia muutoksia.

Mikään ei olisi ollut helpompaa kuin yksinkertaisesti poistaa nämä kymmenen jaksoa, joskin myönnän, että niiden lyhyys teki sen, että ne alkoivat vaikuttaa mielestäni siedettävämmltä. Vaikka on edelleen riski, että keskeytykset häiritsevät lukukokemusta ja herättävät sen vuoksi antipatioita, en siitä huolimatta pidä niiden sisältöä

irrelevanttina. Välillä niissä on paljastettu tärkeitä yksityiskohtia, jotka sisältävät hyödyllistä tietoa henkilöistä ja heidän taustoistaan mutta jotka kertoja on jättänyt huomioida. Olen näille kommenttiosuuksille kiitollinen myös siitä, että ne tuovat pohdiskelevia suvantokohtia välillä hyvinkin intensiiviseen tarinaan.

Luin koemielessä romaanin käsikirjoituksen ilman kyseisiä katkelmia, jotka ovat motivoineet minut kirjoittamaan nämä alkusanat. Ja panin merkille vakavan puutteen: jottkut tarinan käänteet jäävät vajaiksi ilman niitä. Jotta niiden lukijoiden, jotka ovat eri mieltä kanssani, olisi mahdollisimman helppo hypätä näiden kymmenen kohdan yli, ne painetaan romaaniin kursivilla.

Hannoverissa marraskuussa 2023

NICASIO ON TOTTUNUT käymään hautausmaalla torstaisin. Miksi juuri torstaisin? Mitäs väliä sillä. Joku päivähän siihenkin on valittava. Jotakin todella vakavaa täytyisi tapahtua, jotta hän luopuisi rituaalistaan. Oli mikä oli, hän lähtee sinne joka torstai, oli kesä tai talvi, satoi tai tuuli miten paljon hyvänsä – ellei hän satu olemaan kipeänä tai noidannuoli ala vihoitella. Toisinaan hän ottaa mukaansa sateenvarjon, vaikkei taivaalla näkyisi ainuttakaan pilveä, sillä hän käyttää sitä keppinään ja kipuaa askel kerrallaan mäkeä ylös mutisten hiljaa itseksensä, verkkaisesti astellen ja hengittäen työhönsä puoleisesti, niin kuin nyt seitsemääkymmentä lähentelevä mies hengittää.

Nicasio pitää linnuista. Kun hän näkee minkä tahansa visertäjän puunoksalla, katolla, ilmassa, hän pysähtyy tarkkailemaan sitä, selvittää mielessään mihin lajiin se kuuluu ja yrittää muistaa sen nimen. Samalla hän levähtää hetken ennen kuin havaintoonsa tyytyväisenä jatkaa seuraavan linnun luo.

Totuuden nimissä on sanottava, että Nicasion lintuinnostus riippuu melko lailla päivästä. Nimittäin välillä hän on niin ajatuksissaan ja keskittynyt yksinpuheluunsa, ettei kiinnitä lainkaan huomiota siihen, mitä hänen ympärillään tapahtuu.

Silloin tällöin (vaikka koko ajan harvemmin, mikä on ihan ymmärrettävää) joku naapuri pysäyttää autonsa hänet nähdessään ja kysyy hyväntahtoisesti, haluaako hän kyydin

hautausmaalle tai kotiinsa siinä tapauksessa, että on jo paluumatkalla, mutta yleensä hän kieltäytyy tarjouksesta, sillä hänhän hakee nimenomaan yksinäisyyttä, nimenomaan sitä hän kaipa. Voi että te osaatte olla rasittavia, ettekö näe että haluan olla yksin!

Hän viihtyy paremmin lintujen kuin ihmisten seurassa. Tätä lausetta hän toistelee usein mielessään.

Ei sekään ole poissuljettua, ettekö Nicasio käväisisi tervehtimässä tyttärenpoikaansa hautausmaalla muinakin päivinä kuin torstaisin; jopa sunnuntai saattaa tulla kysymykseen, joskin niillä kerroilla kyse on yleensä hetken mielihoiteesta. Hän saattaa esimerkiksi kuunnella tylsistyneenä radiota olohuoneen sohvalla puoliunessa, kun ikävä yllättää hänet äkkiarvaamatta, jolloin hän toteaa: Taidanpa käydä tervehtimässä Nucoa (tämän hellittelynimen poika sai jo kehossa, ja niin häntä lähipiirissä edelleen kutsutaan).

Mariaje: Mutta eihän tänään ole torstai. Mihin Nicasio, että se on hänen asiansa eikä hän edes kuvittele, että kukaan voisi ymmärtää hänen aivoituksiaan.

Jos hän saisi itse valita, ja muut siihen suostuisivat, hän pystyttäisi teltan hautausmaan muurin viereen eikä palaisi kylille viikkokausiin, vaan eläisi juurilla, marjoilla ja sadevedellä tai aamukasteella. Paljon rankempaa heillä oli sota-aikaan ja sitä seuranneina nälkävuosina. Vai että viikkokausiin! Mitä vielä, oikeasti hän ei astuisi jalallaan kylään kuukausiin, tai vuosiin, niin moneen vuoteen kuin hänellä oli elinvuosia jäljellä. Hän oli miettinyt kaiken valmiiksi. Ongelma oli vain siinä, että Mariaje vastustaisi ajatusta rai-vokkaasti, eikä hän halunnut pahoittaa tyttärensä mieltä, tämä kun tekee kaikkensa hänen eteensä!

SEKUNTEJA MYÖHEMMIN lentokone katoaa pilven sisään Trianovuoriston huippujen yllä. Minnehän se on matkalla? Taivaalle tähyilevien keskuudessa supistaan, että matkustajina on viisikymmentä koululaista ja että konetta ohjaa lasten opettaja, mieskollega toimii perämiehenä ja koulun keittäjä kävelee penkkien välissä käytävällä lentoemännän tehtäviä hoitaen. Hän kuuntelee pieniä oppilaita, silittää lasten hiuksia ja laulaa heille samoja lauluja, joita hänelle laulettiin pienenä. He kaikki ovat kuolleita. Siksi he matkustavat ilmeettöminä, räpyttelemättä silmiään, jotka ovat jääneet auki. Nicasiota naapureiden puheet ärsyttävät. Ne ovat epähienotunteisia ja pinnallisia, kuten voi odottaa ihmisiltä, jotka eivät ole kärsineet puolisikaan niin paljon kuin hän. Hänen sappensa kiehuu, mutta hän lähtee kotiin, koska haluaa välttää riitaa. Nicasio nousee raput ylös jupisten ja kohottaa ääntään asuntoon päästessään, kiskaisee yhtä kyytiä kaksi lasia viiniä, jota hän säilyttää tiskipöydän kaapissa isossa koripullossa. Kun tytär tulee käymään, Nicasio astelee saman tien hänen luokseen, tarttuu hartioista ja alkaa jankuttaa, ettei poika ollut lentokoneessa. Hän oli tutkinut tarkkaan kaikkien lapsukaisten naamat ja ynnännyt ne, eikä niitä ollut kuin neljäkymmentäyhdeksän, minkä lisäksi hän oli käynyt matkustajaluettelon moneen kertaan läpi eikä ollut löytänyt näyttöä siitä, että Nuco olisi noussut tuohon kirottuun koneeseen. Hän lisää vielä: Tyttö hyvä, älä kuuntele ihmisten puheita. Tässä kylässä riittää

suunpieksäjiä. On vale, että Nuco olisi lähtenyt matkalle, jolta ei ole paluuta. Jos joku sen tietää, niin minä. Kello on jo paljon, tytär sanoo maahan katsoen, ikään kuin tutkisi kengänkärkiään. Ai paljon? Eihän kello ole vielä kahtatoistakaan, emmekä ole vielä edes syöneet. Usko minua isä, sinun ei pitäisi olla valveilla enää tähän aikaan. Tukitko korvasi ihmisten puheilta, tyttö? No minä yritän, mutta varmaksi en voi sitä sinulle luvata.

JOSÉ MIGUELISTÄ – rauha hänen sielulleen – minulla on teille vain hyvää sanottavaa, mikä ei tarkoita kuitenkaan sitä, että yrittäisin idealisoida häntä. Sillä kaikella kunnioituksella minun on todettava, ettei aviomiehestäni löydy mitään idealisoitavaa. Luultavasti siihen kirjaan, jota te mielessänne hahmottelette, sopisi paremmin joku vaimonhakkaaja, murhaaja tai vaikka pankkiryöstäjä, sellainen henkilö, jonka tekosissa riittäisi ihmettelemistä ja josta saisitte kirjaanne vauhdikkaita kohtauksia, tai miksi ikinä te niitä nimitättekin.

Uskottehan jos sanon, etten ole sellainen leski, joka näkee kaiken menneen hempeän vaaleanpunaisena, kieltää liitossaan kokemansa pettymykset ja piilottaa ne mielensä syövereihin, jotta voisi helpommin unohtaa ne. Minulla ei ole mitään unohdettavaa. Minusta ei saa tiristettyä gramman vertaa kaunaa eikä katkeruutta mitä avioliittoomme tulee. Ellette usko, menkää käymään ystäväni Garbiñen luona Barakaldossa ja kysykää häneltä!

Olen huomannut vuosien mittaan, että olin silloin vähemmän onneton kuin joskus kuvittelin olevani, ellei sitten ole niin, että aika on kullannut muistot tai dementia syö jo aivosolujani ja sekoittaa asioita päässäni. Kaikki on mahdollista. Elämäni muuttui yhdessä yössä, siltä putosi pohja syystä, jonka jo tiedätte, vaikka on siihen muitakin syitä, mutta en tiedä kiinnostaako teitä kuulla niistä tarkemmin, mutta en minä hajalla ole, olen jo päässyt jaloilleni ja nautin

kodistani ja siitä, että minulle on suotu terveyttä. Enkä sano näin siksi että näyttäisin teidän silmissänne vahvalta ja urhealta. Siitä, että pysyin järjissäni enkä vaipunut masennuksen syövereihin, saan kiittää miestäni, joka yritti osoittaa minulle hellyyttä omalla kömpelöllä tavallaan, ja isääni siksi että isä on aina isä, mutta myös siksi, että hänestä tuli niin riippuvainen minusta että minun oli pakko unohtaa omat murheeni tai siirtää murehtiminen seuraavaan päivään ja sen koittaessa taas seuraavaan. Ja kaipa minä sain apua uskonnostakin yhteen aikaan, vaikken osaa sanoa missä määrin.

OLI POJALLA SENTÄÄN onnea hautapaikan suhteen. Mariaje kiirehtii korjaamaan isäänsä: Tarkoitat varmaan, että sinulla oli onnea, sitä kai yrität sanoa. Nicasio miettii vähän aikaa, ei keksi soveliaista vastausta ja myöntää tyttären olevan oikeassa.

Asia on nimittäin niin, että Nuco sai hautalokeron kolmannesta rivistä maasta katsottuna, aivan porrastasanteen vierestä. Siksi tyttärenpojan hautakivi on sopivasti Nicasion silmien korkeudella ja hän voi puhua lapselle kuin jollekulle itsensä kokoiselle, eikä hänellä ole tarvetta kumartua tai kurkotella ylöspäin. Kaikkein ikävintä olisi ollut, jos poika olisi joutunut yläriiviin. Mitä hän olisi siinä tapauksessa tehnyt, tuonut joka torstai kotoaan tikkaat voidakseen kertoa pojalle kuulumisensa tai mitä hän tälle milloinkin supattikaan?

Rivissä on jokunen musta laatta, mutta suurin osa kivistä on valkoisia. Niin on myös Nucon muistokivi. Etunimen ja kahden sukunimen alle on kaiverrettu kuolinpäivä (23. lokakuuta 1980) ja ikä: 6 vuotta. Hän oli täyttänyt kuusi vastikään. Kaiverrusta täydentää perheenjäsenten lupaus vaalia ikuisesti Nucon muistoa.

Kiveä suojaa lasi-ikkuna, jonka saa avattua avaimella. Nicasio olettaa, että avain on Mariajen hallussa. Hänelle on tullut tavaksi puhdistaa lasi nenäliinalla joka kerta, kun hän käy siellä. Hän on jo kerran, noin kuukausi hautajaisten jälkeen, hermostunut tyttärelleen, koska tämä ei edelleenkään

ymmärtänyt hänen käytöstään. Minä en käy haudalla. Minä käyn Nucon luona, se ei ole ollenkaan sama asia.

Hautakiven ja lasin väliin jäävässä tilassa on kapea hylly, jonka päällä on muovikukkia pikkumaljakossa ja sen vieressä pyhä sydän -kipsipatsas. Kaikki hautalokerot on koristeltu samaan tyyliin, mikä saa rivit näyttämään harmonisilta. Nucon nississä kipsipatsaan juurella lojuu kuollut kärpänen jalat taivaaseen sojottaen. On melkoinen mysteeri, miten se on sinne päässyt. Nicasio ei pidä siitä, että tyttärenpojan nississä on kukkia. Hän ei tiedä, kuka ne on sinne laittanut. Mariaje? Voi myös olla, että ne on tuotu sinne kunnan toimesta, jottei kolumbaario näyttäisi niin ankealta. Hän jättää kukat paikoilleen kunnioituksesta niiden jättäjää kohtaan – tiedä vaikka niistä olisi pojalle seura. Hän ei pidä yhtään enempää hautalokeroiden ulkopuolelle jätetyistä kimpuista. Ihan kuin kukkakaupassa, Nicasio jupisee ja hönkäisee sitten tapansa mukaan lasiin ja pyyhkii sen kangasnenäliinallaan. Sitten hän toteaa suu melkein lasissa kiinni: Minä tulen hakemaan sinut pois täältä, Nuco. En tiedä milloin, mutta älä huoli, kyllä sinä täältä pois pääset.

Palatessaan kylään Nicasio pysähtyy tarkkailemaan kuu-den tai seitsemän linnun parvea, joka kiittää vuorten suuntaan. Kottaraisia, hän toteaa. Hän jatkaa kävelyä katsettaan laskematta. Pitäipä muistaa pyytää Mariajelta avain, jotta saan kaivettua sen pahuksen kärpäsen lasin takaa.

VIELÄ AVIOMIEHEENI PALATAKSENI: päällimmäinen muistoni hänestä on, miten hyväluontoinen hän oli. Aina auttamassa muita. Ja hän ajatteli kaikessa perhettään. Isosta koostaan huolimatta José Miguel oli lauhkea kuin lammas. Kerran kysyin häneltä leikilläni: Sinä vissiin synnyit tottelemaan? Hän vain nauroi. Ehkä kommenttini meni häneltä ohi. Mutta älkää ymmärtäkö minua väärin. En tarkoita, että hän olisi ollut tyhmä, vaan hyvä ja lempeä.

José Miguel työskenteli rividuunarina Nervaceron terästehtaalla Portugaletessa. Loppuaikoina hän pelkäsi kovasti työpaikkansa puolesta, koska firma paini laman kourissa ja keskuskonttorilta oli vuotanut jonkun välikäden kautta tieto, että henkilökuntaa vähennettäisiin lähiaikoina. José Miguel tunnusti minulle, että sen takia hän pyöri välillä yöllä sängyssä ja näki painajaisia. Hänellä oli voimakas perheenpäävietti, ja minun ja pojan elättäminen oli hänelle kaikki kaikessa. Hän luovutti palkkarahansa minulle, jotta minä huolehtisin perheen menoista. Jätin hänelle vähän käyttörahaa hänen omista tienesteistään. Sano jos tarvitset lisää. Ei hän koskaan tarvinnut. Hän pärjäsi sillä vähällä, mitä piti kukkarossaan. Häntä ei kiinnostanut baarissa luuhaaminen, ei vuoriretket, jalkapallo, pyöräily eikä mikään, mitä baskimiehet yleensä tekevät vapaa-ajallaan. Hänen ainoa harrastuksensa oli käydä kavereidensa kanssa merellä kalassa viikonloppuisin, mitä vastaan minulla ei tietystikään ollut mitään.

José Miguel palasi usein niin väsyneenä töistä, että nukahti sohvalle minun selostaessani jotain vieressä. Noina hetkinä tunsin häntä kohtaan säälin sekaista hellyyttä. Miehelläni oli jo kerran, aivan avioliittomme alkuaikoina, sattunut paha haaveri tehtaalla, kun hän teloi kätensä isoa teräslevyä leikatessaan. Kuulimme lääkäriltä jälkeenpäin, että hän oli ollut hilkulla menettää koko käden. Onneksi hänet vietiin ajoissa sairaalaan ja käsi saatiin pelastettua, vaikka hänelle jäi siitä ruma arpi ja yksi tunnoton sormi.

Hän oli mahtava isä. Mieheni oli pitkä ja roteva, mutta lasta hän kohteli silkkihansikkain, aivan kuin olisi pelännyt rikkovansa tämän. Hän nosti pojan varovasti syliinsä jätin kourillaan, jotka olivat paitsi valtavat myös kivikovat ja känsäiset. Tunsin lämpimän ailahduksen sydäneläkseni aina, kun hän laski Nucon pinnasänkyyn kuin hauraan posliininuken ja suukotti sen jälkeen poikaa otsalle tai poskelle, eikä kyse ollut mistään pikaisesta hyvänyönsuukosta vaan oikeasti liikuttavan hellästä suudelmasta.

Olisi kylästä toki löytynyt komeampia ja suulaampia-kin sulhokandidaatteja, mutta olen hyvilläni siitä, että otin onkeeni isän sanat, kun hän riiuuikään tullessani totesi: Etsi tyttöökulta itsellesi hyvä mies, sillä ei ole väliä, vaikka se olisi lihava, isonokkainen tai kalju, kunhan se on hellä ja kohtelee sinua hyvin. Naimisiinmeno oli minun ideani. Miehelläni ei ollut rakkausasioissa minkäänlaista aloitekykyä. Hän oli kamalan ujo, hyvä jos sai sanaa suustaan. Hän oli ensimmäinen ja viimeinen mies elämässäni.

Nautin valtavasti hänen karkeista käsistään, vaikken sitä ikinä hänelle ääneen sanonut. Ja hän todella osasi käyttää niitä intiimitilanteissa. Hän niin tykkäsi kosketella! Hyvällä ja puristaa, mutta ei koskaan liian kovaa, vaan sivellen var-taloani aina yhtä hellästi isoilla kourillaan ja paksuilla sormillaan, jotka olivat karkeat kuin hiekkapaperi. Alussa

minä hangoittelin muka vastaan, mutta vain nautintoa pitkittääkseni. En ikinä sanonut sitä José Miguelille, enkä millään tavalla kehunut häntä, mitä kadun näin jälkeenpäin.

MARIAJE MUISTAA ELÄVÄSTI sen aamun, lokakuun 23. päivän aamun. Jos hän vain voisi, hän kumittaisi aivoistaan kaikki kuvat, jotka liittyvät tuohon päivään, jota hän edelleen, vielä näin pitkän ajan jälkeenkin luonnehtii hirveäksi. Mutta kuten hyvin tiedämme, hän lisää, muistilla on oma logiikkansa, siksi se toimii niin kuin se toimii. Heti seuraavassa hetkessä hän toteaa, aiemman toteamuksensa kiistäen, että olisi kamalan epäreilua unohtaa poika kokonaan. Hän häilyy siis unohtamisen ja muistamisen välillä ja on lopulta kiitollinen siitä, ettei voi itse säädellä muistojaan. Kuluneiden vuosien suurin haaste on ollut oppia elämään niiden kanssa.

Sinä aamuna poika oli käyttäytynyt oudosti. Hänen äitinsä tarkentaa vielä: Voi hyvin olla, että minusta tuntuu siltä näin jälkikäteen, koska tiedän mitä puolenpäivän aikoihin tapahtui. Joka tapauksessa Nucoa oli vaikea saada ylös sängystä. Ja tavallisesti poika loikkasi jalkeille kuin kissa, heti kun äiti tuli herättämään häntä. Mikä nyt? Etkö raskisi kömpiä lämpimän peiton alta? Pojalla kesti poikkeuksellisen kauan saada vaatteet ylleen. Eikä aamupala maistunut. Mariaje kokeili varmuuden vuoksi Nucon otsaa. Se ei ollut kuuma. Poika oli vaitelias, hidas liikkeissään, ja kouluun lähteminen näytti olevan hänelle sinä aamuna kamalan vaikeaa, mikä tuntui äidistä oudolta, koska yleensä Nuco lähti kouluun mielellään, hän nautti läksyjen tekemisestä, lähestulkoon palvoi opettajaansa, ja luokka oli täynnä pojan kavereita lähikulmilta Otxartagasta.

Nicasio piti vuoreнварmana, että Nucolla oli kyky nähdä asioita ennalta. Tuskin poika oli nähnyt räjähdystä yöllä unessaan, mutta ehkä hän sai jonkinlaisen etiäisen nukkuessaan. Tai hänen aivoissaan tapahtui jokin selittämätön aivokemiallinen reaktio, jonka hänen alitajuntansa käänsi varoitukseksi, tai ääni kuiskasi hänelle unessa: Älä nouse ylös, Nuco, älä vaan lähde kouluun, voi sinua, jos sen menet tekemään!

Mariaje puolestaan epäili, että pojalle oli sattunut jotain ikävää koulussa. Ehkä hän oli joutunut tappeluun jonkun luokkakaverin kanssa. Sitä oli vaikea tietää, koska poika oli niin sisäänpäinkääntynyt ja harvoin puhui kenellekään ongelmistaan. Nuco oli aloittanut hiljattain ensimmäisen luokan. Kaikkien vasta-alkajien tavoin hän oli hirveän innokas oppimaan, vaikka oli toisaalta äärimmäisen herkkä tai suoraan sanoen niin heikko, että pieninkin vastoinkäyminen lannisti hänet saman tien ja sammutti innostuksen. Siinä poika oli Mariajen mielestä ihan kuin isänsä. Kun jokin ei mennyt heidän mielensä mukaan, he eivät kapinoineet eivätkä sanoneet vastaan, vaan vaipuivat mykkyyteen. Molemmat purkivat kiukkua ja pahaa mieltä mököttämällä omissa oloissaan, yksin ongelmiaan märehtien.

Koskeeko sinulla johonkin? Ei kai. Onko opettaja torunut sinua? Poika ei sanonut mitään, ainoastaan pudisti päätään. Löikö joku luokkakaveri sinua? Taas hän pudisti päätään. Onko joku kiusannut sinua? Uusi päänpuhdistus.

Aamukaakaotaan keittiönpöydän ääressä juova poika vastasi myöntävästi ainoastaan silloin, kun äiti kysyi lasta piristääkseen, että mitä jos hän soittaisi ukille ja pyytäisi tätä saattamaan Nucon kouluun. Ukin kanssa poika oli valmis lähtemään minne vain. Toki isänsä kanssa myös, mutta siihen aikaan aamusta José Miguel oli jo töissä. Yleensä poika valitsi aina ukin, tai vähän tilanteesta riippuen. Ukki

oli hänelle kaikki kaikessa. Ukin seurassa naurua piisasi ja hupia myös. Edellisviikolla Nicasio oli luvannut pojalle jotain todella mahtavaa. Kunhan Nuco vähän kasvaisi, hän ostaisi tälle Athletic Clubin jäsenkortin ja he menisivät yhdessä San Mamésin stadionille punavalkoisissa joukkuepaidoissaan. Nicasio, leskimies ja eläkeläinen, asui vain parin korttelin päässä heiltä ja oli aina valmis leikkimään pojan kanssa ja hakemaan tämän ulos. Kun Mariaje soitti, hän ei aikaillut hetkeäkään vaan lähti välittömästi hakemaan tyttärenpoikaansa. Kuinka monta kertaa hän vielä sadattelisikaan, aina yhtä katkerana, ettei antaisi ikinä itselleen anteeksi sitä, että vei Nucon kouluun sinä aamuna!

TIEDÄN HYVIN, ETTÄ ROOLINI on toimia kerronnallisena apukeinona katastrofille, joka on mittasuhteiltaan niin valtava, että kaikki sen määrittely-yritykset on tuomittu epäonnistumaan. Jokin minua on kuitenkin painanut edellisten sivujen aikana, vaikken osaakaan sanoa tarkemmin, vaivako minua epäily, epäluulo vai mikä. Jos tarina olisi fiktiota, kirjoittajani kuumeisen mielen synnyttämää seipitettä – vaikka mukana ehkä olisikin omakohtaista aineistoa – voisin palvella sitä ilman pienempiäkään tunnontuskia. Asia on kuitenkin niin, että joudun jatkuvasti antamaan tilaa lausunnoille, joihin sisältyy erittäin vahva tunnelataus, koska suurin osa tästä välitettäväkseni sälytetystä tarinasta pohjautuu tositapahtumiin, minkä vuoksi on aina olemassa riski sortua ylisentimentalisuuteen tai tärkeilevään osoittelevuuteen.

Näen itseni pelkästään nöyränä, katkelmiksi jaksoitettuna tekstinä, sanojen ketjuna, jonka funktiona on tietyn merkityksen aikaansaaminen. En voi edes vetäytyä retoristen tyylikeinojen suojiin. Minusta ei löydy briljanteja kielikuvia, trooppeja eikä uskaliaita vertauksia – vaikken toisaalta pidä itseäni mistään käyttöproosapuristimesta putkahtaneena tusinatuotteenakaan. Täsmällisyydessä minulla on aivan riittämiin haastetta, samoin kuin siinä, etten loukkaisi ketään kuvaamalla epäkunnioittavasti niitä, jotka onnettomuudesta aikoinaan eniten kärsivät ja mahdollisesti kärsivät edelleen, mikäli ovat vielä elossa reilun neljänkymmenen vuoden jälkeen.

Älköön kukaan rinnastako minua siihen, mitä sanoilani välitän, tai tarkemmin sanottuna siihen, mitä kirjoittajani toivoo minun välittävän. En todellakaan yritä omia itselleni kenenkään kärsimystä. ”Kärsiminen on typerää”, julisti Cesare Pavese eräässä päiväkirjamerkinnässään. Ymmärtääkseni näin voi väittää vain henkilö, joka on kokenut omakohtaisesti, mitä kärsimys tarkoittaa. Epäilen, etten pysty toisintamaan riittävän tarkasti ja uskottavasti lapsen menetyksestä aiheutunutta surua, vaikka välittäjän, sanansaattajan tai kenties pelkän kääntäjän roolini velvoittaa minut yrittämään sitä.

Vielä eilen äiti ja isä suukottivat lastaan, juttelivat hänen kanssaan ja taluttivat kädestä, ja nyt tuo sama lapsi, jolla oli koko tulevaisuus edessään, makaa sairaalan ruumishuoneella hengettömänä, niin kuolleenakin kuin vain kuollut voi olla. Muutaman tunnin sisällä alkaa elimistön luonnollinen hajoaminen, ja pian tuo lapsi on pelkkä murheen raskauttamien ajatusten heijastuma, valokuva albumissa – hei, muistatko tuon päivän? –, nimi, joka lausutaan kaipuun värityksessä yksinäisyydessä, tai hautakivikaiverrus, jota sateet ja aika armotta haalistavat.

Vuoden 1980 lokakuun 23. päivä oli torstai. Viisikymmentä viisi- ja kuusivuotiasta lasta sekä kolme aikuista menetti henkensä Ortuellan alakoulussa sattuneessa kaasuräjähdyksessä. Tämän minä voin (ja mitä ilmeisimmin minun kuuluukin) todentaa lukuisten minua edeltäneiden tekstien lailla. Siihen ei tarvita kuin tietty määrä nimeäviä ja kuvaavia sanoja. Siitä huolimatta en pääse eroon pelostani, että sorrun vastoin tahtoani luomaan taideteoksen, liian kaunokirjallisen, romaaninkaltaisen kyhäelmän, jonka vaarana on tavoitella potentiaalisten lukijoiden hyväksyntää ja jopa ylistystä tuon niin monen perheen elämän tuhonnoen tragedian kustannuksella.

**»Aramburu on saanut aikaan yhden eheimmistä,
kauneimmista ja vakuuttavimmista romaaneistaan – Poika
on hämmästyttävä sukellus yhteiskuntaan, perheeseen
ja siten myös yleisinhimilliseen empatiaan.»**

– El Mundo

Kahdeksankymppinen Nicasio käy joka torstai hautausmaalla tyttärenpoikansa haudalla. Poika oli yksi niistä viidestäkymmenestä lapsesta, jotka kuolivat Ortuellan koulun kaasuräjähdyksessä lokakuussa 1980. Onnettomuus järkytti koko Espanjaa ja repi hajalle niin Nicasion kuin monen muunkin kyläläisen perheen.

Monta vuotta tapahtumien jälkeen murhenäytelmään palataan käytännönläheisen Mariaje-äidin ja todellisuutta pakenevan Nicasio-ukin tarinoiden kautta. Kun Mariaje yrittää päästä elämässään eteenpäin menetyksestä huolimatta, Nicasio pakenee fantasiamaailmaansa, jossa poika elää edelleen.

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-51755-0